

OPTIMALIZACJA PROJEKTOWANIA BUDYNKÓW PRZYJAZNYCH DLA ŚRODOWISKA Z WYKORZYSTANIEM OCENY LCA

Arkadiusz WĘGLARZ*, Piotr ZIEMBICKI**

* Politechnika Warszawska, Instytut Inżynierii Budowlanej
al. Armii Ludowej 16, 00-637 Warszawa, e-mail: a.weglarz@il.pw.edu.pl

** Uniwersytet Zielonogórski, Instytut Inżynierii Środowiska
ul. Prof. Z. Szafrana 15, 65-516 Zielona Góra, e-mail: P.Ziembicki@iis.uz.zgora.pl

Streszczenie: Artykuł zawiera podsumowanie wyników tematu badawczego PT7.1 Metody komputerowej optymalizacji projektowania budynków przyjaznych dla środowiska z wykorzystaniem oceny LCA realizowanego w ramach projektu: „Innowacyjne środki i efektywne metody poprawy bezpieczeństwa i trwałości obiektów budowlanych i infrastruktury transportowej w strategii zrównoważonego rozwoju”. W wyniku prac badawczych zaktualizowano bazy dotyczące emisji CO₂ i skumulowanego zużycia energii dla głównych materiałów budowlanych w Polsce oraz sformułowano kilka zadań optymalizacyjnych, dla których następnie przeanalizowano możliwość zastosowania metod optymalizacji wielokryterialnej.

Słowa kluczowe: Metoda LCA, BIM, emisja CO₂, energia skumulowana, optymalizacja wielokryterialna.

1. WSTĘP

Celem naukowym tematu badawczego pt. „Metody komputerowej optymalizacji projektowania budynków przyjaznych dla środowiska z wykorzystaniem oceny LCA” było opracowanie metod komputerowej optymalizacji projektów budynków ekologicznych, czyli obiektów zapewniających właściwe warunki życia mieszkańców, przede wszystkim pod kątem komfortu cieplnego, a jednocześnie przyjaznych środowisku. Projektowanie budynków ekologicznych i energooszczędnych jest złożonym procesem kompleksowego kojarzenia wymogów architektoniczno-urbanistycznych, technologicznych, ekonomicznych i ekologicznych, co prowadzi do optymalizacji wielokryterialnej wymagającej użycia zaawansowanych metod komputerowych. Celem społeczno-ekonomicznym projektu badawczego było umożliwienie projektowania budynków optymalizującego ich negatywny wpływ na środowisko w całym cyklu życia (LCA).

2. BAZY DANYCH O WARTOŚCIACH EMISJI CO₂ I WARTOŚCIACH ENERGII SKUMULOWANEJ DLA GŁÓWNYCH TECHNOLOGII BUDOWLANYCH W POLSCE

2.1. Pozyskiwanie danych

W literaturze technicznej można znaleźć wartości wskaźników skumulowanego zużycia energii (skumulowana energochłonność wyrobów) oraz emisji CO₂ dla większości podstawowych materiałów budowlanych. Należy przy tym pamiętać, że wskaźniki te nie są wartościami jednoznacznie określonymi. Porównując wartości określające energochłonność skumulowaną, w różnych krajach, można dostrzec znaczne różnice. Wynikają one głównie z różnic metodycznych, jak na przykład definicji granic systemu, różnic w pochodzeniu i energochłonności surowców, różnic energochłonności procesów produkcyjnych.

Istnieje szeroka gama programów komputerowych do obliczeń przy wykorzystaniu metody LCA, które posiadają swoje bazy danych do tego celu niezbędnych. W większości są to programy pisane na konkretny rynek i nie nadają się do wykorzystania w innym kraju. W związku z faktem, że efektem końcowym tematu badawczego miał być szeroko dostępny program komputerowy przeznaczony dla projektantów oraz inwestorów zdecydowano się zbierać dane korzystając z powszechnie dostępnej literatury oraz Internetu. Ze względu na globalizację światowej gospodarki dane zbierano zarówno ze źródeł krajowych [7],[8] jak i zagranicznych [4],[5],[6].

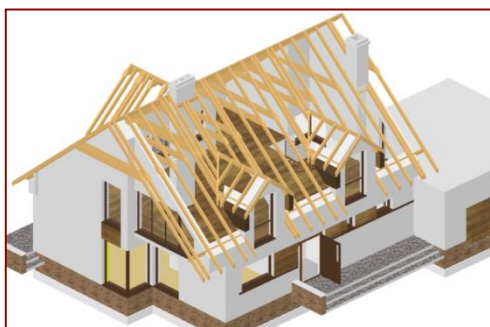
2.2. Bazy danych

Na podstawie zebranych informacji utworzono w programie Excel bazy danych. Bazy te zostały wykorzystane w dalszych etapach pracy badawczej, przy testowaniu procedur optymalizacyjnych i budowie aplikacji komputerowe LCA.

3. PARAMETRYZACJA OBIEKTOWA W PROCESIE OPTIMALIZACJI PROJEKTOWANIA ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANEGO

3.1. Proces parametryzacji

Przez proces parametryzacji projektu obiektu budowlanego należy rozumieć podział projektowanego budynku na elementy składowe w taki sposób, aby tym elementom (obiektom) można przypisać jednolite cechy określane przez wymierne wartości np. wymiary geometryczne elementu, waga elementu, skumulowane zużycie energii niezbędne do powstania elementu, skumulowaną emisję CO₂ niezbędną do powstania elementu itp. Takimi elementami (obiektami) może być fragment ściany, okno, ale również cały system grzewczy z wyodrębnionym źródłem ciepła. Zmiana materiałów, z jakich zbudowane są elementy powoduje automatyczne zmiany wartości parametrów opisujących elementy budynków. Cały proces parametryzacji jest niezbędny do przeprowadzenia w kolejnym etapie optymalnego wyboru wariantów techniczno-ekonomicznych projektowanego budynku według funkcji kryterium, których argumentami są wartości parametrów związane z wyodrębnionymi elementami (np. skumulowane zużycie energii). Celem badawczym było stworzenie lub wykorzystanie istniejącego narzędzia informatycznego, które w sposób w miarę automatyczny przeprowadziłoby proces parametryzacji obiektu budowlanego przy wykorzystaniu dokumentacji architektonicznej opracowanej w popularnym programie CAD.

Rys. 1. Przykładowy model budynku parterowego
Fig. 1. An example of one-storey building

3.2. Modelowania w technice BIM

W wyniku analizy literatury ([2], [3]) dotyczącej zdefiniowanego wyżej problemu parametryzacji wybrano modelowanie BIM, jako najlepszy sposób opisu budynku umożliwiający zastosowanie w kolejnym etapie projektowania wielokryterialnych metod optymalizacyjnych.

4. METODY OPTIMALIZACJI WIELOKRYTERIALNEJ ZASTOSOWANE W PROCESIE PROJEKTOWANIA BUDYNKÓW PRZYJAZNYCH ŚRODOWISKU

4.1. Opis zadania optymalizacji wielokryterialnej

Punktem wyjścia metody optymalizacyjnej jest schemat ideowy budynku, który opisuje wszystkie elementy struktury budynku niezbędne do jego wzniesienia od momentu uzyskania pozwolenia na budowę do stanu z częściowym wykończeniem, np. dla budynku mieszkalnego jest to stan bez podłóg, drzwi wewnętrznych i białego montażu (najczęściej w takim stanie wykończenia przekazywane jest mieszkanie klientom przez deweloperów). Poziom szczegółowości podziału na elementy struktury budynku zależny jest od przyszłego użytkownika proponowanej w niniejszej pracy metody optymalizacyjnej i znacząco wpływa na jej dokładność. Dla każdego elementu struktury budynku (ściany strop, dach itp.) przyjęto możliwość wyboru wariantów materiałowych w określonej technologii. Na rys. 2 pokazano fragment schematu podziału budynku na elementy struktury. Zdaniem autorów taki podział jest wystarczający na osiągnięcie zadawalającego z punktu widzenia praktyki inżynierskiej poziomu dokładności obliczeń w metodzie optymalizacyjnej.

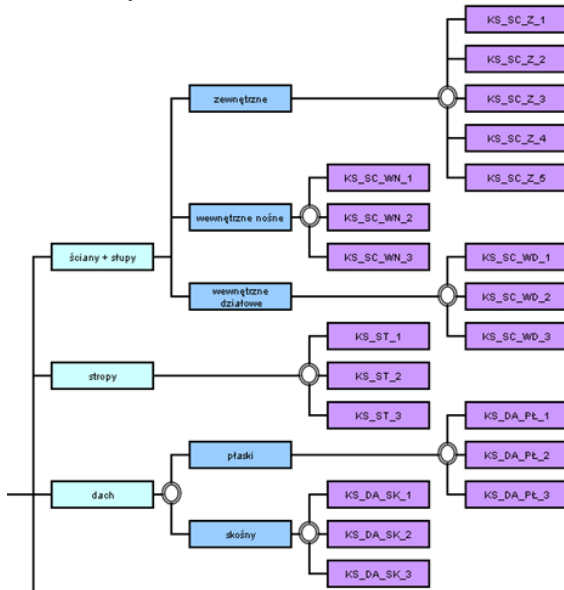
Schemat jest znanym z literatury dotyczącej badań operacyjnych drzewem decyzyjnym, gdzie na każdym łuku podawane są trzy obowiązkowe wielkości:

- E_i – energia skumulowana, czyli suma całkowitego zużycia energii niezbędnej do wykonania elementu budynku i energii zużywanej przez budynek w czasie 50 lat eksploatacji z powodu istnienia tego konkretnego elementu struktury,
- C_i – skumulowana emisja CO₂, czyli całkowita emisja dwutlenku węgla z procesów prowadzących do powstania elementu struktury budynku (np. ścian) i emisji powstałej w wyniku użytkowania tego elementu przez zakładane 50 lat istnienia obiektu,
- K_i – koszt wbudowania elementu struktury.

Dodatkowo może być:

- O_i – wielkość odpadów powstałych w procesie produkcji i eksploatacji danego elementu struktury budynku,

- P_i – preferencje inwestora – określane kolejnością preferowanych wariantów, wartość 1 oznacza najbardziej preferowany przez inwestora lub projektanta wariant materiałowy.

Rys. 2. Fragment schematu ideowego budynku.
Fig. 2. An extract of a block diagram of the building

Zadanie decyzyjne polega na wyborze takiego wariantu konstrukcyjno – materiałowego całego budynku, dla którego osiągnięte jest minimum, co najmniej trzech (może być więcej) funkcji kryterium:

- E – całkowitego skumulowanego zużycia energii w cyklu życia budynku,
- C – całkowitej skumulowanej emisji dwutlenku węgla w cyklu życia budynku,
- K – sumarycznego kosztu wykonania obiektu.

Przy założeniu, że obiekt analizy zostanie wybudowany to znaczy zostaną wybrane technologie wykonania wszystkich elementów budynku.

Ogólny model matematyczny zadania ma postać:

$$\begin{cases} \min E = \sum_{i=1}^n E_i \\ \min E = \sum_{i=1}^n C_i \\ \min E = \sum_{i=1}^n K_i \end{cases} \quad (1)$$

Dane dotyczące: E_i – energii skumulowanej i C_i – skumulowanej emisji CO_2 , pobierane są z wyżej opisanych baz danych.

Dane dotyczące kosztów danych elementów (K_i) są uzyskiwane z dostępnych na rynku katalogów cen: materiałów budowlanych, pracy sprzętu i robocizny. Inne

dane dotyczące kryteriów optymalizacji zdefiniowanych przez projektanta lub inwestora są uzyskiwane z odpowiednich ogólnodostępnych baz danych, roczników statystycznych lub danych otrzymanych od potencjalnych wykonawców inwestycji.

4.2. Zastosowane metody rozwiązywania zadania optymalizacji wielokryterialnej

Spośród zaawansowanych matematycznie metod oceny wielokryterialnej, w oparciu o [1], wybrano do dalszej analizy następujące metody: Sumy ważonej, ELECTRE, Punktu idealnego, Entropii, AHP oraz metodę wykorzystującą elementy logiki rozmytej, ponieważ:

- mogą obejmować wszystkie rozpatrywane kryteria,
- szeregują jednoznacznie wybór wariantu najlepszego spośród dostępnych wariantów,
- prowadzą do rozwiązania w sposób nieskomplikowany, ze stosunkowo niewielką liczbą obliczeń,
- obiektywizują oceny ekspertów.

5. APLIKACJA KOMPUTEROWA LCA

5.1. Opis programu

Aplikacja LCA to narzędzie do wielokryterialnej analizy wariantów, w szczególności przeznaczone do oceny cyklu życia obiektu budowlanego. Składa się z dwóch modułów: obliczeniowo-analitycznego oraz z kalkulatora CO_2 i zużycia energii skumulowanej.

Narzędzie pozwala na ocenę zaproponowanych wariantów w oparciu o następujące metody optymalizacyjne:

- Sumy ważonej,
- ELECTRE,
- Punktu idealnego,
- Entropii,
- Zbiory rozmyte.

Standardowo ocena wariantów konstrukcyjno-materiałowych dokonywana jest w oparciu o predefiniowane kryteria, którymi są:

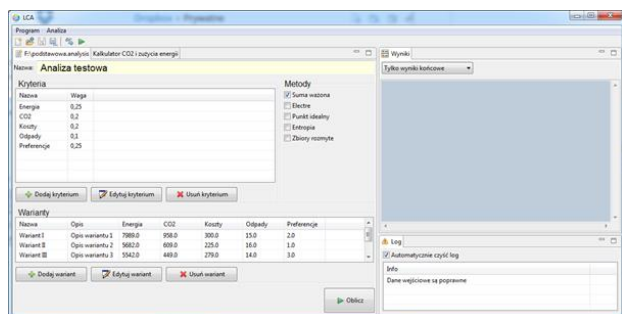
- E – skumulowana energia całkowita,
- C – skumulowana emisja CO_2 ,
- K – koszty inwestycyjne,
- O – odpady,
- P – preferencje inwestora.

Moduł kalkulatora CO_2 i zużycia energii pozwala na obliczenie zużycia skumulowanej energii oraz emisji CO_2 w procesie budowy i eksploatacji budynku. Zużycie to wyznaczane jest w następujących kategoriach:

- Maszyny,
- Materiały,
- Ściany,
- Stropy i dachy,

- Okna,
- Transport,
- Eksploatacja-paliwo,
- Eksploatacja-energia.

Program zawiera bazę danych słownikowych, z której pobierane są dane dotyczące jednostkowego zużycia skumulowanej energii oraz emisji CO₂. Na rys. 3 pokazano okno aplikacji LCA.

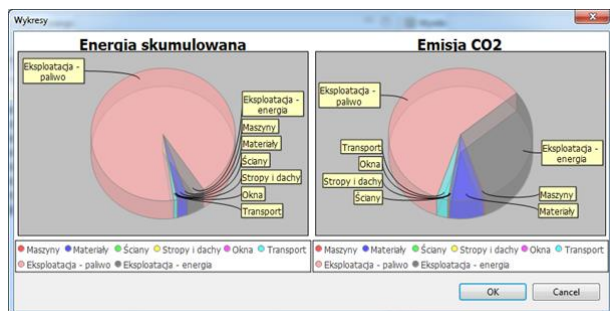
Rys. 3. Okno aplikacji LCA
Fig. 3. LCA application window

5.2. Wyniki działania programu LCA

Wyniki obliczeń wyświetlane są na karcie wyników. Ich szczegółowość zależna jest od ustawienia listy rozwijanej. Dostępne są następujące ustawienia:

- Tylko wyniki końcowe,
- Wyniki pośrednie i końcowe.

Wyniki obliczeń mogą być zapisane w zewnętrznym pliku tekstowym. Część wyników (z kalkulatora CO₂) prezentowana jest na wykresach (patrz rys. 4)

Rys. 4. Przykładowy wykres wyników z Kalkulatora CO₂
Fig. 4. Sample results graph from the CO₂ Calculator

6. PODSUMOWANIE

Zastosowanie systemów BIM w procesie parametryzacji obiektowej oraz w metodzie poliolotymalnego projektowania budynków przyjaznych środowisku wydają się być właściwe. Problemem przy wdrożeniu tych systemów jest brak bezbłędnej współpracy aplikacji BIM z innymi aplikacjami wykorzystywanymi w procesie

projektowym. Dlatego zbudowano program komputerowy wykorzystujący metodę LCA, dane z systemów BIM oraz metody optymalizacyjne, który w sposób bezpośredni może być używany przez projektantów nowych budynków.

COMPUTER OPTIMIZATION METHODS IN DESIGNING ENVIRONMENTALLY FRIENDLY BUILDING USING THE LCA EVALUATION

Summary: The article presents a summary of the results within the research topic PT7.1 Computer optimization methods in designing environmentally friendly building using the LCA evaluation realized within the framework of a research project called “Innovative means and effective methods for improving safety and durability of construction works and transport infrastructure in the strategy of sustainable development”. As a result of the research update of the database on CO₂ emissions and cumulative energy consumption for the main construction materials in Poland was made. Also a several optimization tasks were formulated and afterwards analyzed in terms of the possibility of using multi-criteria optimization methods.

Literatura

- [1] Książek M., *Wielokryterialna ocena rozwiązań projektowych budynków*, rozprawa doktorska, Politechnika Warszawska Wydział Inżynierii Lądowej, Warszawa 2010.
- [2] Eastman C., *Building Information Modeling: Case Studies*, pobrano z: <http://dcom.arch.gatech.edu/class/BIMCaseStudies/>, 10, Marzec 2010,
- [3].GSA., *BIM Library*, pobrano z: <http://www.gsa.gov/portal/content/103735>, 7, Marzec
- [4]<<https://www.bsria.co.uk/bookshop/search/?advanced=1&wf%5bq1%5d=Prof+Hammond>
- [5]. Hammond G., Jones C., *Inventory of Carbon and Energy (ICE)*, Version 1.6a., 2008
- [6] Blanchard S., Reppe P., *Life Cycle Analysis of a Residential Home in Michigan* 1998,
- [7] Górzyński J., *Podstawy analizy środowiskowej wyrobów i obiektów*, WNT, 2007
- [8]. Piasecki M., *Instrukcja oceny energetyczno-środowiskowej budynku w oparciu o uproszczoną metodę E-audyty*